

**Metodický list na osvojovanie štátneho – slovenského jazyka
v materských školách s vyučovacím jazykom národnostných
menšín**

Úvod

Vyučovacím jazykom v školách v Slovenskej republike je štátny jazyk¹, ktorým je **slovenský jazyk**. Deťom občanov patriacim k národnostným menšinám a etnickým skupinám sa zabezpečuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj právo na výchovu a vzdelanie v ich jazyku za podmienok ustanovených zákonom č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 245/2008 Z. z.“).

Pre deti občanov patriacim k národnostným menšinám sa výchova a vzdelávanie zaručuje v školách a v triedach, v ktorých sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje v jazyku príslušnej národnostnej menšiny.

Školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny tvoria neoddeliteľnú súčasť siete škôl a školských zariadení Slovenskej republiky.

Osvojovanie základov slovenského jazyka ako L_2 ² už na stupni predprimárneho vzdelávania je v súlade s cieľmi uvedenými v zákone č. 245/2008 Z. z., ako aj s cieľmi v Štátnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie v materských školách, schválenom pod číslom 2016-17780/27322:1-10A0 s platnosťou od 1. septembra 2016. Z cieľov, nielen vo vzťahu k včasnému osvojovaniu slovenského jazyka, ale aj vo vzťahu k potrebe vlasteneckej, multikultúrnej a etickej výchovy, možno citovať najmä tieto ciele:

- posilňovať úctu k rodičom, ku kultúrnym a národným hodnotám a tradíciám štátu, k materinskému jazyku, k štátnemu jazyku a k svojej vlastnej kultúre,
- získať a posilňovať úctu k ľudským právam a základným slobodám,
- pripraviť sa na život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia, znášanlivosti, tolerance, rovnosti pohlaví a priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a cirkvami a náboženskými spoločenstvami,
- naučiť sa rešpektovať všeľudské etické hodnoty.

Osvojovanie základov slovenského jazyka je včlenené do obsahu výchovy a vzdelávania. Cieľom vzdelávacej oblasti *Jazyk a komunikácia* v Štátnom vzdelávacom programe pre predprimárne vzdelávanie v materských školách (ďalej len „ŠVP“) je rozvinutie komunikačných kompetencií dieťaťa vo všetkých jazykových rovinách s využitím špecifického rozvojového potenciálu písanej reči. Aj napriek členeniu a usporiadaniu vzdelávacích štandardov je dôležité pamätať na to, že jednotlivé zložky jazyka je potrebné rozvíjať vo vzájomných súvislostiach, prepojení, v kontexte jazyka a jeho zmysluplného používania v procese každodennej sociálnej komunikácie a jazykových hier. Samozrejmosťou sa stáva integrácia vzdelávacej oblasti *Jazyk a komunikácia* s obsahom ostatných vzdelávacích oblastí ŠVP.

¹ Zákon č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov

² V odborných publikáciách sa uvádza nasledovné vysvetlenie pre L_2 :

Druhý jazyk – „ L_2 , second language“:

- a) jazyk, ktorý si jedinec osvojil neskôr ako prvý jazyk;
- b) jazyk, ktorý nie je materinským jazykom hovoriaceho;
- c) jazyk, v ktorom je jazyková kompetencia jedinca na nižšej úrovni.

1. Východiská osvojovania si slovenského jazyka v predprimárnom vzdelávaní

V záujme zmysluplného a účinného osvojovania slovenského jazyka je dôležité odpovedať na nasledovné otázky:

a) Kedy začať s osvojovaním slovenského jazyka v materských školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny?

Optimálne sa javí začať s osvojovaním slovenského jazyka ako L₂ okolo štvrtého roku veku, keď je ukončený rečový vývin v materinskom jazyku. Dieťa v tomto veku zvyčajne už zreteľne vyslovuje väčšinu hlások a hláskových skupín v materinskom jazyku, niekedy okrem tzv. ťažkých hlások, ktorými sú „r“, „l“ alebo sykvky a pod. (vyslovovanie týchto hlások sa upraví buď samo, alebo pod odborným vedením logopéda). Ukončenie rečového vývinu býva aj skôr, už okolo tretieho roku veku, ale tento vývin, rovnako ako v iných oblastiach rozvoja osobnosti dieťaťa je veľmi individuálny. Medzi deťmi sú veľakrát výrazné interindividuálne rozdiely. Vo vzťahu k rozvoju reči sa tento jav prejavuje najmä v čistote výslovnosti a v rozsahu slovnej zásoby. Aby sa predišlo problémom, vhodné je vykonať po nástupe detí do materskej školy diagnostiku rečového prejavu detí. Ak ide o osvojovanie základov slovenského jazyka v materskej škole, v triedach s heterogénnou vekovou skladbou detí, tak je dôležité, aby deti mladšie ako štyri roky neboli nútené aktívne sa zapájať do komunikácie v slovenskom jazyku. S týmito deťmi sa pracuje citlivo, nenásilne a zároveň taktne. Ponecháva sa im slobodný priestor na pasívne počúvanie, napr. slovných oznamov alebo krátkych literárnych útvarov, piesní a pod. U štvorročných detí sa tiež kladie dôraz najprv na **pasívne počúvanie** a postupne na **počúvanie s porozumením**. Následne stačí, ak na verbálny prejav učiteľa **reagujú** štvorročné deti **neverbálne** (napr. mimikou, gestom, pohybom, činnosťou a pod.), až deti päť a šesťročné začínajú **komunikovať od jednoslovných viet až po niekoľkoslovné jednoduché rozvité vety**.

b) Prečo začať s osvojovaním slovenského jazyka ako L₂ už v materskej škole?

Najjednoduchšou odpoveďou na túto otázku je, že dieťa sa tak neocitne v rôznych zložitých situáciách, keď sa v jeho blízkosti komunikuje v slovenskom jazyku. Významným argumentom je, že dieťa predškolského veku sa učí akýkoľvek jazyk napodobňovaním a bez zjavnej znalosti gramatických pravidiel. Nie je nimi zaťažované. V dvojjazyčnom prostredí deti používajú reč, ktorou sa práve s nimi hovorí, alebo podľa toho, kto sa ňou dieťaťu prihovára, napr. mama v jednom a otec v druhom jazyku. Tieto deti zvyčajne prepájajú komunikáciu v jednom alebo druhom jazyku a čo je hlavné, majú primeranú mieru interpersonálnej odvahy komunikovať vôbec (či už v materinskom alebo inom jazyku). Bilingválnosť má pozitívny vplyv na intelektový vývin a obohacuje mentálny rozvoj dieťaťa, čo dokazujú viaceré vedecké výskumy na Slovensku a v zahraničí (Štefánik, 2000).

c) Kto má učiť deti základy slovenského jazyka a komunikácii v slovenskom jazyku?

Ideálne by bolo, keby slovenský jazyk v materských školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny učili kvalifikovaní pedagogickí zamestnanci – učitelia pre predprimárne vzdelávanie (učitelia materskej školy) so znalosťou metodiky vyučovania slovenského jazyka ako L₂. V súčasnosti sa najefektívnejšia javí výchovno-vzdelávacia činnosť kmeňových pedagógov v triede, ktorí majú s deťmi citovú väzbu a môžu s deťmi

plynulo prechádzať z komunikácie v materinskom jazyku do komunikácie v slovenskom jazyku a naopak. Všetci majú minimálne maturitnú skúšku zo slovenského jazyka a poznajú metodiku rozvíjania reči vzhľadom na osobnostný rozvoj dieťaťa. Používajú adekvátne zásady a formy výučby z hľadiska didaktickej funkčnosti. Vedia vycítiť okamihy, kedy je vhodné zaradiť komunikáciu v materinskom a kedy v slovenskom jazyku v prirodzených situáciách. Poznajú rozvojové možnosti detí a na základe toho efektívne uplatňujú individuálny prístup vo všetkých výchovno-vzdelávacích činnostiach. Usilujú sa o čo najprirodzenejšie prepájanie komunikácie v oboch jazykoch tak, aby deťom poskytovali kvalitné rečové vzory v oboch jazykoch.

d) Akým spôsobom sa má uskutočňovať osvojovanie slovenského jazyka v materských školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny?

Predovšetkým *hravo, nenásilne a integrovane, t. j. v rámci obsahu výchovy a vzdelávania ako aj v rámci všetkých denných aktivít*. V predškolskom veku sa javí žiaduce pri osvojení slovenského jazyka, rovnako ako v iných oblastiach zodpovedajúcim spôsobom využívať zážitkové a viaczmyslové učenie. Viaczmyslové učenie, najčastejšie zapájanie sluchového, zrakového a hmatového vnemu je vhodné dopĺňať pohybom, dramatizáciou alebo inou činnosťou (hudobným, výtvarným a iným prejavom). Napr. osvojenie si pojmu „jablko“ v slovenskom jazyku a zmysluplných viet o jablku sa deti naučia tak, že si jablko prežrú, ohmatajú, owoňajú, ochutnajú, naučia sa o ňom pieseň, hudobno-pohybovú alebo dramatickú či hudobno-dramatickú hru, nakreslia si ho, vystrihnú si ho a nalepia a pod. Pri týchto činnostiach zároveň odpovedajú buď jednoslovne alebo jednoduchými holými a jednoduchými rozvitými vetami na otázky učiteľa v závislosti od individuálnej úrovne znalostí slovenského jazyka a komunikatívnych schopností v ňom. Potrebne je doplniť, že pri celom procese osvojovania slovenského jazyka ako L₂ sa uplatňuje **činnostný princíp**. Reč je spojená čo najviac s činnosťou dieťaťa.

Napríklad pri zaradení vzdelávacej aktivity k výkonovému štandardu *realizuje rytmický sprievod k riekankám a piesňam* učiteľka s deťmi vytvára rytmické sprievody k riekankám a piesňam v podobe rytmu, metra či rytmického ostináta, deti vytvárajú rytmickú predohru, medzihru a dohru hrou na tele, alebo využívajú nástroje Orffovho inštrumentára (text riekanky v štátnom jazyku hovorí učiteľka, avšak rytmizovať ju bez rečového prejavu môžu aj deti). Uvedené je možné uplatniť v obrátenom poradí a to takým spôsobom, že najprv pôjde o rytmizovanie nejakej ľudovej riekanky v materinskom jazyku a následne sa úplne prirodzene včlení aj rytmizovanie riekanky v štátnom jazyku (podstatné je, že tu pôjde vo vzťahu k štátnemu jazyku o počúvanie s porozumením) a opäť sa bude pokračovať v materinskom jazyku. Učiteľ o poradí výchovno-vzdelávacích činností v tom ktorom jazyku rozhodne najmä v závislosti od veku detí, ich rozvojových možností ako aj aktuálnej úrovne komunikatívnych schopností v materinskom, a najmä v štátnom jazyku.

Integrované prepojenie materinského a slovenského jazyka sa má diať aj vo všetkých denných aktivitách. Osvojovanie slovenského jazyka sa nebude teda uskutočňovať výlučne len v rámci realizácie vzdelávacej aktivity. Napríklad v hrách a činnostiach podľa výberu detí položí učiteľ otázku na pomenovanie hračiek najprv v materinskom jazyku a potom hračku či predmet pomenuje v slovenskom jazyku. U mladších detí stačí, ak dieťa na pokyn: „ukáž

auto“, auto ukáže. Alebo na otázku učiteľa: „To je auto?“, päťročné dieťa odpovie: „Áno.“ Alebo „Nie.“ a šesťročné dieťa odpovie jednoduchou vetou: „Áno, je to auto.“ A na otázku: „Aké je to auto?“ dokáže odpovedať jednoslovnou: „Červené.“ Alebo aj celou vetou: „Je to červené auto.“ Dôležitá je skutočná manipulácia s hračkami a predmetmi, či vykonávanie nejakých pohybov, príp. dramatizácia a pod. Kreslenie alebo vyfarbovanie je až na poslednom mieste. Alebo v rámci zdravotného cvičenia to môže byť častejšie zaraďovanie cvičení s riekankami, ďalej pohybových a hudobno-pohybových hier v slovenskom jazyku³. Dôležité je hľadať a objavovať rôzne situácie, možnosti, ba aj okamihy na čo najprirodzenejšie a hlavne hravé osvojovanie štátneho jazyka počas dňa. Veľa podnetov na rozširovanie slovných zásob ponúka pobyt vonku, napr. slovných zásob vzťahujúcej sa na rôzne prírodné reálie ako aj na slovnú zásobu získavanú prostredníctvom pohybových a hudobno-pohybových hier. Určité možnosti sú aj v rámci činností zabezpečujúcich životosprávu, kde si deti upevňujú hygienické, kultúrne, ale aj mravné návyky. Deti si tu v prirodzených situáciách osvoja elementárne pravidlá zdvorilostného správania a k nim prislúchajúce slovíčka (napr. „ďakujem“, „prosím“, „prepáč“, „dovolíš?“) a frázy („nech sa páči“).

Integrované a zmysluplné osvojovanie slovenského jazyka ako L₂ sa realizuje pravidelne, aby sa dosiahol zjavný efekt v rozvoji komunikatívnych schopností detí. Dôležité je, aby dieťa najprv porozumelo tomu, čo sa hovorí a neskôr vedelo komunikovať tak, že tomu, čo samo hovorí, aj rozumie. **Tento spôsob osvojovania nesmie byť založený na memorovaní a pamäťovom učení.** Naopak, **vychádza z porozumenia** akéhokoľvek slovného oznamu, či textu. Slovný prejav a jeho napodobňovanie sa spája s pohybom, činnosťou, dramatizáciou, tancom a základom je jeho úplné pochopenie. Výsledkom je, že sa stane súčasťou slovnologického myslenia šesťročného dieťaťa a komunikácia a komunikatívne schopnosti nástrojom spoločenského dorozumievania v štátnom jazyku. Utvoria sa tak pevné základy na ďalšie a zložitejšie osvojovanie štátneho jazyka na vyšších stupňoch škôl.

Časové trvanie, určené na osvojovanie slovenského jazyka počas jedného dňa je v plnej kompetencii učiteľa, najmä v závislosti od potrieb, záujmov a rozvojových možností detí. Dôležité je kritérium dosiahnutia určitých jazykových, rečových a komunikatívnych spôsobilostí. Možno predpokladať, že aj v tejto oblasti budú medzi deťmi aj rovnakej vekovej kategórie individuálne rozdiely. Záleží to nielen od kvality výchovno-vzdelávacej činnosti oboch učiteľov v triede, ale aj od rodinného prostredia, v ktorom dieťa žije – či je jedno alebo viacjazyčné.

2. Slovná zásoba v slovenskom jazyku

Slovná zásoba v slovenskom jazyku má byť deťom blízka a má byť v súlade so slovnou zásobou dieťaťa v materinskom jazyku. Má rešpektovať poznatkovú štruktúru dieťaťa predškolského veku. Najlepšie je, ak sa zostavuje tematicky – so zameraním na konkrétne témy, napr. „moja rodina“, „doma“, „v materskej škole“, „hračky“, „zvieratá na dvore“, „zvieratá v lese“, „autá“, ale aj širšie koncipované témy „aký/aká/aké je to?“ „čo robím?“ a pod.

³ Materské školy s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny majú zásobník hier a literárnych útvarov nielen v materinskom jazyku, ale aj v slovenskom jazyku.

V základnej slovnej zásobe zo slovenského jazyka by nemali byť abstraktné výrazy, hromadné podstatné mená, synonymá, menej frekventované príslovky (hlavne spôsobu a príčiny), s ktorými deti predškolského veku majú problémy aj v materinskej reči.

Príklady na zostavenie slovnej zásoby⁴:

- predstaviť menom seba: Volám sa Nad'a. Alebo Ja som Anna. (Meno dieťaťa nacvičujeme tak, ako to má v rodnom liste, napr. Éva – nie Eva.),
- predstaviť niekoho iného: To je Róbert. (To je Péter, keď v rodnom liste je uvedené meno Péter. To je mama, otec, sestra, brat atď.),
- počúvať jednoduché pokyny, porozumieť im a reagovať na ne najprv neverbálne, neskôr aj verbálne,
- napodobniť a pomenovať činnosti alebo rôzne pohyby,
- ukázať a pomenovať hračky a predmety v triede a vo svojom okolí,
- pomenovať vlastnosti hračiek, predmetov a iných reálií,
- ukázať a pomenovať rôzne prírodniny priamo v prírode,
- porozumieť jednoduchým frázam a používať ich v prirodzených situáciách, napr. „nech sa páči“, „dobrú chuť“, „dovolíš?“ a pod.

Pri počúvaní s porozumením je dôležité, aby dieťa porozumelo najprv jednoduchým pozdravom, napr. pozdravom – *dobré ráno, dobrý deň, dovidenia, ahoj* a pokynom, napr. – *ukáž mi; sadni si/sadnime si; polož sem; zatvor dvere; otvor dvere; podaj mi; podaj Anite* a pod. Postupne sú to zložitejšie pokyny, napr. *prines auto, prines dve bábiky, daj loptu do koša, chytíme sa za ruky, alebo bežime, skáčeme, hádzeme loptu, zahráme sa hru* a pod. Neskôr dieťa rozumie krátkym slovným prejavom vrátane krátkych literárnych útvarov (napr. riekankám, hádankám, kratučkým básňam, piesňam, textom hudobno-pohybových hier, aj krátkym rozprávkam – najmä zvieracím, príp. krátkym jednoduchým príbehom a pod.), avšak nevie ich ešte samostatne zopakovať, ani to od dieťaťa nevyžadujeme. Na druhej strane dieťaťu nebránime v používaní slovenského jazyka.

Dieťa si pri napodobňovaní všetkých slovných prejavov učiteľa utvára slovnú zásobu pozostávajúcu zo všetkých slovných druhov (podstatných mien, sloviac, prídavných mien, zámen, prísloviac, čísloviac, predložiac, spojok, citosloviac i častíc). Osvojovanie slovných druhov by malo byť pre dieťa čo najviac zrozumiteľné. Najprv preto kladieme dieťaťu návodné otázky pri činnosti alebo v situácii, či v prírode: *Skáčeme? (uvedené sloveso chápeme ako jednoslovnú vetu, nie iba ako slovo) Áno. Alebo Áno, skáčeme. Sú to dve kocky? Áno, sú to dve kocky. Lopta je zelená? Áno, lopta je zelená. Je toto strom? Áno, je to strom. Strom je vysoký? Áno, strom je vysoký.* V takomto type otázok sa v podstate ukrýva aj odpoveď a dieťa tak má príležitosť zopakovať vetu po učiteľke. Dôležité je opäť zapojenie viacerých zmyslov a spojenie rečového prejavu s určitou činnosťou. Napríklad, ak hovoríme o lopte, zároveň si ju hodíme a chytíme, ak o kockách, tak si z nich postavíme vežu, ak o strome, pozrieme sa na strom alebo sa ho dotkneme a pod. Následne dávame dieťaťu

⁴ Všetky príklady na zostavenie slovnej zásoby sú rovnocenné a majú teda rovnaký význam.

otázky, kde sa vyjadruje podobným spôsobom zápor. Napr. *Je to bábika? Nie.* Alebo *Nie je to bábika.* Alebo zložitejší spôsob vyjadrenia záporu pre deti s rozvinutejšími komunikačnými schopnosťami. *Je to kvet? Nie je to kvet. Je to strom.*

Neskôr dávame otázky, ktoré obsahujú dve možnosti odpovedí a dieťa si vyberá jednu z nich. Napr.: *Je to strom, alebo kvet? Je to kvet. Sú to dve, alebo tri kocky? Sú to tri kocky. Ideme, alebo bežíme? Ideme. Je to modrá, alebo červená šatka? Je to červená šatka.* a pod. Tento spôsob je pre dieťa ťažší, dieťa nám už dáva prostredníctvom takýchto odpovedí spätnú väzbu o svojej slovnej zásobe ako aj o svojich znalostiach.

V samostatnom prejave dieťaťa (na základe otázok učiteľa) sa môže používanie rôznych slovných druhov prejaviteľ nasledovne: *Je to Peter? Áno, je to Peter. Je tvoj kamarát? On je môj kamarát. Hráte sa spolu? Hráme sa spolu. Má Peter auto/dve autá? On má dve autá. Alebo: Ako sa učí tvoja sestra Timea? Dobre. Alebo Učí sa dobre.* Takýto rečový prejav dieťaťa môžeme docieľiť až v závere predškolského veku za predpokladu sústavného a systematického pedagogického pôsobenia. Táto veková kategória detí už dokáže hovoriť naspamäť aj krátke literárne útvary v štátnom jazyku. Slovnú zásobu, ktorú dieťa získalo z literárnych útvarov, vie dieťa aj zmysluplne využívať. Celkovo je dôležité, aby dieťa používalo slovnú zásobu vzhľadom na kontext a rozprávalo iba to, čomu naozaj aj rozumie⁵.

Námety na konkrétnu aktívnu slovnú zásobu (t. j. na lexikálne jednotky), (Bernáthová – Reiterová – Somorová, 2005, úprava: Halászová, A., 2016). Slovesá by malo vedieť dieťa používať v 1. a 3. osobe jednotného čísla.

- ahoj, ako, aký, -á, -é, áno, auto, autobus,
- bábika, babka/dedko, bodka, báť sa, bežať, biely, -a, -e, brat, brať, byť, bývať, banán,
- cestovať, ceruzka, cukráreň, cvičiť,
- čo, čaj, čakať, červený, -á, -é, česať sa, čiapka, čierny, čistý, -á, -é, čítať, čokoláda,
- dobrý, -á, -é, dole/hore, dom, doma, dvere, dnes, dlhý, -á, -é/krátky, doktor (ako lekár),
- ďakujem, deň/noc, dedko/babka, deti, dievčatko/chlapec,
- farba, film, fúkať, futbal,
- gratulovať,
- hlava, hlavný, -á, -é, hnedý, -á, -é, hodina, hore/dole, hrať sa, hovoriť/rozprávať, hrebeň, hruška, hudba,
- chlapec/dievčatko, chlieb, chodiť, chodba,
- ísť/ideme, ihrisko, izba,
- ja, jablko, jahoda, jedáleň, jesť,
- kabát, kakao, kam/kde, kamarát/kamarátka, kečka, kniha, kočík, koláč, koruna (kráľovská), kôš, krásny, -a, -e/pekný, -á, -é, krátky, -a, -e/dlhý, -á, -é, kresliť, krk, kto, ktorý, kuchyňa, kúpať sa, kúpiť, kupovať, kvet, kvitnúť,
- lampa, loď, lopta, lúka, lyžica,

⁵ Ak dieťa začne navštevovať materskú školu neskôr (napr. v piatich alebo až takmer šiestich rokoch) a nemá rozvinuté rečové zručnosti v štátnom jazyku, postupujeme s ním individuálne od pasívneho počúvania a počúvania s porozumením až po jednoduchú komunikáciu. Prírodzene, neodradí nás, ak nedosiahneme u tohto dieťaťa také výchovno-vzdelávacie výsledky ako u dieťaťa, ktoré pravidelne a dlhodobo navštevuje materskú školu. Dôležitým pravidlom je, aby sme sa pri osvojovaní slovenského jazyka nevzdávali ani u jedného dieťaťa, aj keď možno prírodzene očakávať, že výsledky budú rôzne.

- ľahký, -á, -é/ľahký, -á, -é, letieť, leto, ležať, lietadlo, list,
- mačka, malina, malý, -á, -é, /veľký, -á, -é, mama, mať rád, -a, modrý, -á, -é, môj/moja/moje, most, múdry, -a, -e, my, mydlo, myslieť,
- napísať, nastúpiť/vystúpiť, noc/deň, noha/nohy, nohavice, nos, nový, -á, -é/staré, -á, -é, nožnice, nôž,
- nízky/vysoký,
- obed, obchod, obliekať sa/vyzliekať sa, obraz/obrázok, obuť si/obúvať sa, odísť, odpovedať, oko/oči, okno, okuliare, on/ona, opakovať, otvoriť/zatvoriť,
- padať, papier, paprika, paradajka, park, pekne, pekný, -á, -é, peniaze, pes, písať, piť, plakať, plávať, počítať, počúvať, pohár, polievka, pomaranč, pomáhať, poobede, pozeráť sa, pracovať/robiť, prečítať, predávať, prísť, program, prosiť, prší, pýtať sa,
- ráno, raňajky, robiť/pracovať, rozprávať/hovoriť, rožok, ruka/ruky, ryba,
- sedieť/stáť, sestra/brat, skákať/stáť, slnko, smutný, -á, -é/veselý, -á, -é, sneh, sneží, spať, spievať, spievať si, starý, -á, -é/nový, -á, -á, -é, stolička, stôl, strom, sukňa, slivka
- šaty, škola,
- tabuľa, tancovať, tanier, telefón, telefonovať, teraz, topánky, tráva, trieda, tvár, tvoj, -a, -e, ty/ty si ,
- ťažký, -á, -é/ľahký, -á, -é, telo, teplo/zima, teplý, -á, -é/studený, -á, -é,
- učiť sa, učiteľka/pani učiteľka, ucho/uši, ukazovať, ústa, utekať, uterák, utierať sa,
- variť, večer, večerať, veľký, -á, -é/malý, -á, -é, veselý, -á, é, /smutný, -á, -é, vidieť, vidlička, vlak, vlasy, voda, volať, vstávať, vreckovka, vy, vysoký, -á, -é./nízky, -a, -e,
- zajtra, zatvorený, -á, -é/otvorený, -á, -é, zatvoriť/otvoriť, zelený, -á, -é, zemiaky, zima/teplo, zlý, -á, -é/dobrý, -á, -é, zub/zuby,
- žltý, -á, -é,
- číslovky 1 – 10⁶

3. Zásady a metódy osvojovania slovenského jazyka ako L₂

Pri osvojovaní slovenského jazyka a rozvíjaní komunikatívnych schopností sa uplatňujú nasledovné zásady:

- zásada primeranosti – požiadavky sú úmerné rozvojovým možnostiam detí,
- zásada názornosti – zameraná najmä na upútanie pozornosti detí,
- zásada emotívnosti – uplatňuje sa hravosť a zábavnosť ako motivujúci prvok,
- zásada postupnosti, sústavnosti a pravidelnosti – založená na postupnom osvojovaní a pravidelnom opakovaní známych slov a slovných spojení.

Hlavnou výchovno-vzdelávacou metódou je rovnako ako v iných oblastiach rozvoja osobnosti dieťaťa **hra**. Je to hra symbolická (alebo námetová), didaktická alebo dramatická (jestvuje množstvo delení hier). V symbolickej hre, v ktorej dieťa používa hračky a predmety v určitom symbolickom význame, sa môžeme dieťaťu, ktoré sa práve hrá, prihovoriť v slovenskom jazyku, napr. Čo varíš? Čaj. Je tvoja bábika veselá? Áno, moja bábika je veselá. a pod. Didaktická hra má určité edukačné pravidlo a dieťa sa na základe tejto hry

⁶ Uvedené námety na slovnú zásobu je potrebné chápať orientačne. Môžu sa dopĺňať a obmieňať, to znamená, že sú len v rovine príkladov.

rozvíja v psychomotorickej (sem môžeme zaradiť pohybové aj hudobno-pohybové hry), kognitívnej a sociálno-emocionálnej oblasti. V každej hre sa rozvíja celostne, pričom niektorá oblasť rozvoja sa môže rozvíjať primárne, zatiaľ čo iná sekundárne. Napríklad v známej hre Čarovné vrecúško (ide primárne o kognitívny rozvoj) dieťa na základe otázky učiteľa pomenúva niektoré hračky alebo predmety nielen v materinskom, ale aj v slovenskom jazyku. V dramatickej alebo hudobno-dramatickej hre ide o dramatizáciu nejakého krátkeho príbehu, rozprávky, o živý dialóg skutočných či fiktívnych osôb a zvierat, alebo len dramatického vyjadrenia pocitov, nálady – jednak vlastnej alebo niekoho iného, napr. ako sa asi cítili hračky, predmety, zvieratká, keď sa ocitli v situácii – na zámku, v detskej izbe, v ZOO a pod. Pri dramatizácii sa používajú len jednoduché vety.

Ďalšou metódou uplatňovanou v predprimárnom vzdelávaní je **metóda odpovede celým telom (Total Physical Response – TPR)**. Ide o metódu výučby cudzích jazykov, ktorá využíva fyzický pohyb ako reakciu na verbálny podnet, čím u detí redukuje zábrany a znižuje ich afektívny filter. Autor teórie J. Asher tvrdil, že zručnosť počúvania s porozumením si žiak musí osvojiť predtým, ako sa naučí rozprávať. Metóda TPR je založená na koordinácii reči a činnosti, ktorá kombinuje informácie a zručnosti na základe použitia kineticko-zmyslového systému. Táto kombinácia zručností dovoľuje deťom rýchlo asimilovať (prispôbiť) informácie a zručnosti, čím prispieva k zvýšeniu učebnej motivácie detí. Táto metóda je založená na tom, že učiteľ dáva príkazy a sám ich fyzicky predvádza. Od počiatku využíva cieľový jazyk. Deti reagujú na pokyny, hovorený prejav najprv fyzicky, len čo si osvoja počúvania s porozumením, hovoriť začnú spontánne a bez väčšej námahy. Tento odklad hovorenia na dobu, kedy dieťa je už pripravené na to, aby začalo spontánne hovoriť, redukuje stres a posilňuje u detí sebaistotu a dôveru vo svoje schopnosti. (Müglová, D. a kol., 2010)

Audiovizuálna (štruktúrno-globálna) metóda je založená predovšetkým na trvalom spájaní *situácie – kontextu – obrázka – skupiny slov – významu (globalita fungujúca v štruktúre)*. Prostredníctvom tejto metódy sa popri súbežnom pôsobení na sluch a zrak nenacvičujú izolované slová, ale štruktúrované jazykové celky. Základná a najmenšia jednotka štruktúrovaného celku je veta. Vety sú volené ako modely, ktoré možno obmieňať, dopĺňať, rozvíjať. Dieťa sa touto metódou zoznamuje s ucelenými prejavmi, s rytmom, intonáciou, melódiou slovenského jazyka. Dôležité je spojenie zvuku s obrazom, činnosťou. Vyvrcholením práce je aktívne používanie a kombinovanie vetných štruktúr. (Müglová, D., 2010)

Audiolingválna metóda využíva vo vyučovaní vo veľkej miere opakovanie a dril. Z hľadiska vyučovacích cieľov dominuje osvojenie si komunikačných zručností, základnými učebnými postupmi sú imitácia a formovanie návyku. Cieľom je rozvoj rečových zručností prostredníctvom imitácie a kontinuálneho nácviku vetných modelov. (Müglová, D. a kol., 2010)

Lingvomotorická metóda spája verbálne, hudobné a zmyslovo-pohybové prvky výučby. Rozvíja zrakovú, sluchovú a pohybovú pamäť dieťaťa. Dieťa má možnosť sprevádzať svoju reč v situačnom rozhovore prirodzenou gestikuláciou a mimikou. Každý rečový prejav je vsadený do situačného kontextu. (Alabánová, 2005)

V predprimárnom vzdelávaní by sa vo veľkej miere mala využívať aj **komunikatívna metóda**, pri ktorej sa vyberajú také jazykové prvky, ktoré v každom štádiu osvojovania slovenského jazyka umožňujú viesť zmysluplný rozhovor, komunikáciu. Obsah vzdelávania (učivo) je zostavený tematicky a deti si osvojujú modelové vety bez vysvetľovania gramatických javov a bez presného prekladu, t. j. učiteľ objasní len zmysel vety (alebo verša v básni, či inom krátkom literárnom útvare). Vhodné je zapojiť spolu s objasňovaním aj hru alebo činnosť vzťahujúcu sa na daný kontext. Ku komunikatívnej metóde môžeme priradiť aj klasické **slovné metódy**:

- **rozprávanie** – krátke literárne útvary a zážitky a pod.,
- **dialóg, rozhovor, opis** – čo sme videli, ako sa nám to páčilo a pod.

Výklad nezaraďujeme. Slovné metódy, ktoré spočívajú v jednoduchých výpovediach by nemali byť len monologickým, ale aj **dialogickým prejavom** (k aktívnemu prejavu pomáhame dieťaťu otázkami).

Fixačná metóda slúži na upevnenie slovnej zásoby. V predškolskom veku má osobitný význam, nakoľko dieťa potrebuje pre svoj rozvoj opakovaný podnet. Znamená to, že tú istú slovnú zásobu a komunikatívne schopnosti fixujeme rôznymi spôsobmi, v rámci rôznych denných aktivít, zaraďovaním rôzneho obsahu, rôznych foriem ako aj s využitím rôznych didaktických prostriedkov.

Dôležité je upozorniť, že **osvojovanie slovenského jazyka sa uskutočňuje bez používania gramaticko-prekladovej metódy**, ktorá sa na základe viacročných inšpekčných zistení ukázala v materských školách ako **neefektívna**.

Na základe uplatnenia rôznych metód v slovenskom jazyku rozširujeme pasívnu i aktívnu slovnú zásobu. Berieme do úvahy fakt, že *dieťa má vždy širšiu pasívnu slovnú zásobu ako aktívnu*. Táto skutočnosť platí v oboch jazykoch, v materinskom i slovenskom jazyku. Pri osvojení aktívnej slovnej zásoby v slovenskom jazyku je preto potrebné **vedome vytvárať príležitosti na opakovanie slov, slovných spojení a jednoduchých vetných modelov** a ich následné **imitovanie a upevňovanie v najrôznejších situáciách**. V žiadnej fáze komunikácie v slovenskom jazyku sa **nenacvičujú slová izolovane**, ale deti sa zoznamujú s ucelenými prejavmi, s rytmom, intonáciou aj melódiou štátneho jazyka.

Najefektívnejším spôsobom osvojovania slovenského jazyka je **napodobňovanie** (imitácia). Dieťa **napodobňuje rečový vzor (model) učiteľa**. Deti majú príležitosť počúvať slovenský jazyk a vnímať jeho odlišnosť od svojho materinského, pričom počas vnímania rečového prejavu učiteľa sa spočiatku zapájajú do komunikácie neverbálne. S postupujúcim vekom dieťaťa a rozširujúcim sa poznaním vzrastá aj podiel vlastnej rečovej aktivity detí v slovenskom jazyku (Metodika predprimárneho vzdelávania, 2011).

4. Formy osvojovania slovenského jazyka ako L₂⁷

V materskej škole sa uplatňujú nasledovné formy:

- Pri osvojovaní slovenského jazyka by sa mala využívať len **okrajovo frontálna práca**, či **frontálne prezentovanie učiva** (práca s celou triedou, napr. pri hudobno-pohybovej hre, speve piesne, rytmizovaní riekanky a pod.; na špecifické účely, napr. niečo oznámiť, spoločne vysvetliť a pod.)
- Odlišným typom je spoločná práca, **práca v skupine** a táto prevažuje (deti stoja v kruhu, pohybujú sa po triede, odpovedajú po jednom na otázky, kreslia, vystrihujú, nalepujú, pracujú na skupinovom výtvore a pod.)
- Postupne sa oboznamujú s prácou **vo dvojiciach** (rozhovor učiteľ – dieťa, dieťa – dieťa, práca na projekte).
- Veľmi dôležitá je **individuálna práca** – učiteľ zadá dieťaťu činnosť (napr. kresliť, vystrihovať, nalepovať) a venuje sa každému dieťaťu osobitne, kladie mu otázky a dieťa na ne odpovedá, učiteľ dáva dieťaťu spätnú väzbu.
- **Projekty**, ako osobitná forma osvojovania slovenského jazyka, sa začínajú pripravovať prakticky od začiatku výučby. Primeraný obsah a požiadavky na spracovanie ich robia atraktívnymi (Moja rodina, Hračky v našej triede). Výber témy zohľadňuje poznatkovú štruktúru dieťaťa v materinskom jazyku. Pri práci na projektoch sa využíva individuálna (samostatná) aj skupinová forma (práca vo dvojiciach alebo v skupinách). Úlohou učiteľa je zvážiť výber témy tak, aby bola pre deti zaujímavá a prítlačlivá a starostlivo pripraviť realizáciu (výber formy a didaktických prostriedkov vrátane určenia potrebných pomôcok, ďalej rozdelenie úloh pri skupinovej práci, stanovenie časového plánu a pod.). O výbere témy môžu spolurozhodovať aj deti a môžu pomôcť v prípravných činnostiach. Pri samostatnej realizácii sa pedagóg stáva partnerom, pomocníkom a konzultantom, podporuje tvorivosť detí. Významným motivačným prvkom je možnosť prezentácie projektov rodičom alebo rovesníkom v iných triedach materskej školy, príp. v rámci spolupráce so základnou školou aj prvákom v základnej škole. Osvojovanie slovenského jazyka sa stáva integrovanou súčasťou projektu (učiteľ opäť citlivo, nenásilne a plynulo prechádza z materinského do slovenského jazyka a naspäť).

V **pedagogickom prístupe** k dieťaťu je dôležitý **individuálny prístup**, pri ktorom učiteľ kladie adekvátne požiadavky na dieťa (požiadavky sú šité na mieru na základe individuálnych rozvojových možností dieťaťa). Požiadavky sú, rovnako ako v iných oblastiach rozvoja osobnosti dieťaťa, kladené mierne nad hranicu rozvojových možností dieťaťa, aby boli pre dieťa splniteľné a motivujúce k ďalšiemu napredovaniu v komunikatívnych schopnostiach. Dávanie spätnej väzby dieťaťu sa uplatňuje v celej výchovno-vzdelávacej činnosti čo najviac individuálne. Je to v záujme nielen rozvíjania jeho komunikatívnych schopností, ale aj vytvárania pozitívneho sebaobrazu a utvárania zdravého sebavedomia dieťaťa. Rovnako ako pri zdokonaľovaní materinského jazyka, tak aj pri osvojovaní

⁷ Formy sú totožné ako pri rozvíjaní jazykového a rečového prejavu a komunikatívnych schopností dieťaťa v materinskom jazyku.

slovenského jazyka vo vzťahu k prípadnej nesprávnej výslovnosti, či nepoužití správneho výrazu alebo **vety dieťa neopravujeme**. Jednoducho len povieme slovo alebo prerozprávame vetu v správnom tvare alebo so správnou výslovnosťou. Dôležité je docieľiť a neustále udržiavať u detí *radosť zo zdokonaľovania komunikatívnych schopností v materinskom jazyku i v slovenskom jazyku*.

5. Plánovanie komunikácie v slovenskom jazyku

Komunikácia v slovenskom jazyku v materských školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny sa neodčleňuje, neplánuje izolovane od ostatných výchovno-vzdelávacích činností, ale je súčasťou všetkých foriem denných činností, ku ktorým sa viaže výchovno-vzdelávací obsah materskej školy alebo triedy. Plánovanie komunikácie v slovenskom jazyku môže byť súčasťou plánov výchovno-vzdelávacej činnosti, ak si ich príslušná materská škola píše. Komunikácia v slovenskom jazyku sa do výchovno-vzdelávacej činnosti zaraďuje každý deň, pričom je prirodzené, že počas niektorých dní bude komunikácia v slovenskom jazyku intenzívnejšia a v iných dňoch menej intenzívna (Metodika predprimárneho vzdelávania, 2011).

Záver

Metodické odporúčania obsiahnuté v tomto metodickom liste možno primerane použiť aj pri výchove a vzdelávaní detí cudzincov⁸.

Príloha: Odborné pojmy súvisiace so Štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne vzdelávanie v materských školách a s vedením pedagogickej dokumentácie v štátnom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny

⁸ § 146 zákona č. 245/2008 Z. z.

Literatúra:

ALABÁNOVÁ, M. 2005. *Slovenský jazyk a literatúra v menšinových školách*. Nitra : Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa, 2005. ISBN 80-969389-0-8.

BERNÁTHOVÁ, A. – REITEROVÁ, M. – SOMOROVÁ, R. 2005 Metodické odporúčania na vyučovanie slovenského jazyka v základnom a rozširujúcom kurze štátneho jazyka pre deti cudzincov. Ministerstvo školstva SR 2005.

Inovovaný Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy – Slovenský jazyk a slovenská literatúra – primárne vzdelávanie. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjsl_pv_2015.pdf.

KONCEPCIA vyučovania slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským. Návrh.

Gregorová, I. a kol. 2007. *Návrh kurikulárnej transformácie predmetu Slovenský jazyk a literatúra*. Bratislava, ŠPÚ 2007. ISBN 978-80-89225-29-3.

Metodika predprimárneho vzdelávania. Kolektív autorov, Štátny pedagogický ústav. 2011

MÜGLOVÁ, D. a kol. 2010. *Cudzí jazyky s deťmi – kreatívne a hravo*. Nitra : UKF, 2010. ISBN 978-80-8094-756-9.

PODHÁJECKÁ, M. a kol. 2007. *Edukačnými hrami spoznáваме svet*. Prešov: Pedagogická fakulta PU 2007. ISBN 978-80-8068-599-7.

PODHÁJECKÁ, M. – GUZIOVÁ, K. – GMITROVÁ, V. 2008. Denný poriadok – usporiadanie denných činností vo vzťahu k predprimárnemu vzdelávaniu. In: *Príručka na tvorbu školských vzdelávacích programov pre materské školy*. Bratislava, Metodicko-pedagogické centrum, alokované pracovisko, Tomášikova 4, Bratislava 2008. ISBN 978-80-8052-324-4.

REPKA, R.: *Od funkcií jazyka ku komunikatívnemu vyučovaniu*. Bratislava : SAP, 1997. ISBN 80-85665-89-1.

SKUTNABB-KANGAS, T.: *Jazyk, národnosť a menšiny*. 1. vyd. Bratislava : Nadácia MRG – Slovakia, 1995.

Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky. Učenie sa, vyučovanie, hodnotenie. Bratislava, Štátny pedagogický ústav, 2006. ISBN 80-85756-93-5.

Štátny vzdelávací program pre predprimárne vzdelávanie v materských školách. Bratislava: Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR, Štátny pedagogický ústav 2016.

Dostupné na: http://www.minedu.sk/data/files/6317_svp_materske_skoly_2016-17780_27322_1-10a0_6jul2016.pdf a <http://www.statpedu.sk/clanky/statny-vzdelavaci-program/svp-pre-materske-skoly>.

ŠTEFÁNIK, J. 2000. *Jeden človek, dva jazyky. Dvojjazyčnosť u detí – Predsudky a skutočnosti*. Vydavateľstvo Academic Electronic Press, 2000. ISBN 80-8888-41-6.

ŽÁČKOVÁ, M. – VLADOVÁ, K. 2005. *Deti cudzincov vo výchovno-vzdelávacom procese z hľadiska dodržiavania ľudských práv a práv detí*. Bratislava: Štátny pedagogický ústav 2005. ISBN 80-89225-02-0.

Odborné pojmy
súvisiace so Štátnym vzdelávacím programom pre predprimárne vzdelávanie v materských školách
a s vedením pedagogickej dokumentácie¹ v štátnom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny

Odborná terminológia v slovenskom jazyku	Odborná terminológia v maďarskom jazyku	Odborná terminológia v ukrajinskom jazyku	Odborná terminológia v rusínskom jazyku	Odborná terminológia v nemeckom jazyku
Činnosti zabezpečujúce životosprávu	Életvitelt megalapozó tevékenységek	Діяльність для забезпечення порядку денного	Діяльність на підпору здорового способу життя	Gesunde und bewusste Lebensweise
Človek a príroda	Ember és a természet	Людина та природа	Чоловік і природа	Mensch und die Natur
Človek a spoločnosť	Ember és a társadalom	Людина та суспільство	Чоловік і общество	Mensch und die Gesellschaft
Človek a svet práce	Ember és a munka világa	Людина та світ праці	Чоловік і світ роботи	Mensch und die Arbeitswelt
Digitálne kompetencie	Digitális kompetenciák	Цифрові (дигітальні) компетенції	Дігіталны компетенції	Digitale Kompetenz
Hry a činnosti podľa výberu detí	Játékok és a gyermekek által szabadon választott tevékenységek	Гри та діяльності за вибором дітей	Гри і любовольны активности дітей	Spiele und Tätigkeiten nach dem Auswahl der Kinder

¹ V súlade s § 11 ods. 2 zákona č. 245/2008 Z. z. sa v materských školách s vyučovacím jazykom príslušnej národnostnej menšiny vedie dvojjazyčne, a to v štátnom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny, triedna kniha a osobný spis dieťaťa.

Odborná terminológia v slovenskom jazyku	Odborná terminológia v maďarskom jazyku	Odborná terminológia v ukrajinskom jazyku	Odborná terminológia v rusínskom jazyku	Odborná terminológia v nemeckom jazyku
Hudobná výchova	Zenei nevelés	Музичне виховання	Музична выхова	Musik
Jazyk a komunikácia	Nyelv és kommunikáció	Мова та комунікація	Язык і комунікація	Sprache und Kommunikation
Kľúčové kompetencie	Kulcskompetenciák	Ключові компетенції	Ключовы компетенції	Schlüsselkompetenz
Kompetencie učiť sa, riešiť problémy, tvorivo a kriticky myslieť	A tanulás tanulása, problémamegoldás, alkotói és kritikus gondolkodás kompetenciái	Компетенції вчитися, рішати проблеми, творчо та критично думати	Компетенції учіти ся, рішати проблеми, творчо і критично думати	Kompetenz Lernen lernen, Probleme lösen, kritisch denken
Matematické kompetencie a kompetencie v oblasti vedy a techniky	Matematikai, természettudományos és technológiai kompetenciák	Математичні компетенції та компетенції в галузі науки й техніки	Математічны компетенції і компетенції в сфері науки і техніки	Mathematische Kompetenzen und Kompetenzen im Bereich Wissenschaft und Technik
Matematika a práca s informáciami	Matematika és információkezelés	Математика та праця з інформаціями	Математіка і робота з інформаціями	Mathematik und Arbeit mit Informationen
Obsahové štandardy	Tantervi tananyagtartalom	Змістові стандарти	Обсяговы штандарты	Lernstandards
Občianske kompetencie	Állampolgári kompetenciák	Громадянські компетенції	Обчаньскы компетенції	Bürgerliche Kompetenz

Odborná terminológia v slovenskom jazyku	Odborná terminológia v maďarskom jazyku	Odborná terminológia v ukrajinskom jazyku	Odborná terminológia v rusínskom jazyku	Odborná terminológia v nemeckom jazyku
Pobyt vonku	Szabad levegőn való tartózkodás	Перебування надворі	Перебывания вонка	Aufenthalt draußen/in der Gegend
Predprimárne vzdelávanie	Iskolaköteles kor előtti oktatás	Дошкільна освіта	Передпрімарна освіта	Vorschulische Bildung
Pracovné kompetencie	Munkakompetenciák	Робочі компетенції	Робочі компетенції	Arbeitskompetenzen
Sociálne a personálne kompetencie	Szociális és személyes kompetenciák	Соціальні та персональні компетенції	Соціальны і персональны компетенції	Soziale und personale Kompetenz
Štátny vzdelávací program	Állami oktatási program	Державна освітня програма	Штатный освітній програм	Kerncurriculum
Učebné osnovy	Tanmenet	Навчальна програма	Учебны osnovы	Curriculum
Umenie a kultúra	Művészet és kultúra	Мистецтво та культура	Уменя і култура	Kunst und Kultur
Výkonové štandardy	Követelményrendszer	Вимоги стандарту	Штандарты работы	Leistungsstandards
Výtvarná výchova	Képzőművészeti nevelés	Образотворче виховання	Вытварна выхова	Kunst

Odborná terminológia v slovenskom jazyku	Odborná terminológia v maďarskom jazyku	Odborná terminológia v ukrajinskom jazyku	Odborná terminológia v rusínskom jazyku	Odborná terminológia v nemeckom jazyku
Vzdelávacia oblasť	Művelődési terület	Сфера навчання	Сфера освіти	Bildungsbereich
Vzdelávacie aktivity	Művelődési tevékenységek	Освітні активності	Освітні активності	Bildungsaktivitäten
Vzdelávacie štandardy	Művelődési standardok	Освітні стандарти	Освітні штандарти	Bildungsstandard
Zdravie a pohyb	Egészség és mozgás	Здоров'я та рух	Здоровя і рух	Gesundheit und Sport
Zdravotné cvičenie	Egészségfejlesztő gyakorlatok	Вправи для зміцнення здоров'я	Здравотна тілесна вихова	Turnübungen

Preklad do maďarského jazyka: PaedDr. Edita Szabóová, PhD.

Preklad do ukrajinského jazyka: PaedDr. Iveta Svítková

Preklad do rusínskeho jazyka: doc. PhDr. Anna Plišková, PhD.

Preklad do nemeckého jazyka: Ing. Beata Menzlová